

חדשות חינוך

אי-השוויון במערכת החינוך: "אי אפשר לחכות לרפורמה פוליטית"

בכנס של עמותת 'קדמה' יוצגו מערכי שיעור בהם התלמידים בודקים מי מרוויח יותר ומי פחות, בוחנים את המושג עוני ונחשפים גם לילדים וילדות במקומות שונים בעולם

כרמית ספיר ויץ | 09/12/2018 10:38 | 9 דק' קריאה

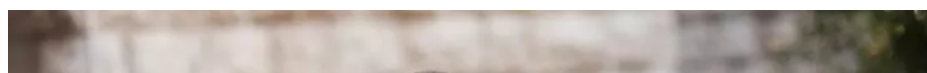
תגיות: חינוך / מערכת החינוך / תלמידים

חזרה ללימודים, תלמידים, למצולמים אין קשר לכתבה (צילום: הדס פרוש, פלאש 90)

תחת הערך "שוויון" במילון אבן-שושן, מופיעה ההגדרה: "דמיון גמור, היעדר כל הבדל". בחינה מקרוב של [מערכת החינוך הישראלית](#) מעלה שיש בה כמעט הכל, פרט לשוויון. היום (ראשון) יתקיים בסמינר הקיבוצים הכנס "חינוך עם אנ'דה של צדק חברתי" של עמותת קדמה לשוויון בחינוך. בכנס, המיועד לאנשי חינוך ולכל מי שמבקש לרכוש כלים מעשיים להוראה ודיון בנושא אי-שוויון בבתי ספר, תושק "מי למעלה? מי למטה?", חוברת חדשה של "קדמה" הכוללת 30 מערכי שיעור וניתוח ביקורתי של המציאות החברתית-כלכלית.

חוברת זו מצטרפת למערכי שיעור שכבר נלמדים בחודשים האחרונים בחטיבות ביניים ותיכונים, היא פותחה בהשראת חומרים של מרכז אדוה ומציגה גם טקסטים ספרותיים הקשורים לנושא. בסוף כל מערך יתקיים "אקטיביזם" - זום על עשייה של גופים ושל אנשים שעשו שינוי בתחום. במערכי הפערים ואי-השוויון בשכר, למשל, התלמידים בודקים מי מרוויח יותר ומי פחות ולמה; במערך נוסף הם בוחנים את המושג עוני, את הצרכים החיוניים לחיים בכבוד, את הסטריאוטיפים ואת התפיסות שיש לנו לגבי עוני ולגבי עניים, ונחשפים גם קצת לתמונה העולמית הרחבה על ילדים וילדות במקומות שונים בעולם. ביחידת הלימוד העוסקת בנושא של חינוך והשכלה, נבחנות האפשרויות וההזדמנויות של ילדים מרקעים שונים להתפתח ולהתקדם במסלול הלימודים וההשכלה הגבוהה, כשבין היתר נבחנת סוגיית המסעות לפולין בהקשר של ההיבטים הכלכליים-חברתיים.

תלמידים. צילום: יונתן זינדל, פלאש 90

אוני יעניין אותך גם

- פרסום ראשון: מצ"ח חוקרת נסיבות פציעה של עצור פלסטיני נוסף
-
-
- "ציפי לבני אישה רעה ודורסנית, מקווה שלא תחזור לפוליטיקה"

Recommended by |

"למילה 'שוויון' אין הגדרה אחת", אומרת אילנה יונה, מנהלת עמותת "קדמה", עמותת חינוכית-חברתית שצמחה מתוך מאבק על עתידו של החינוך, השוויון והצדק החברתי בישראל. "פירושו המעשי של שוויון בחינוך הוא שוויון בשירות החינוכי שמעניקה המדינה – איכות המורות והמורים, איכות תוכנית הלימודים, איסור על הקבצות ועל הפרדה בין מסלולים עיוניים ומקצועיים, השקעה של המדינה שתבטיח כי כל הנכנסים לכיתה א' יגיעו בסופו של דבר לסוף המסלול, שהוא לימודים אקדמיים. חשבנו שחשוב להכיר את המציאות החברתית כלכלית, שהתלמידות והתלמידים ילמדו על נושאים שנוגעים ישירות בעולמם, ושיש להם השלכות על חייהם בהווה ובעתיד. בנוסף, ההבנה של היווצרות פערים ואי-שוויון בחברה, מתוך תפיסה המנתחת את המנגנונים המערכתיים והמדיניים שאחראים להם, עשויה לשחרר את היחיד להבנה שהמקום שבו הוא או היא נמצאים אינו 'באשמתם האישית'".

לדברים אלה מצטרפת גם אלן לב שלם, מפתחת התכנים של "קדמה": "אני יכולה ללמוד מתוך התגובות של המורות והמורים למערכים קודמים ששלחנו שעוסקים בסוגיות חברתיות, שיש שמחה גדולה על ההזדמנות להביא לכיתה את התכנים הללו, שיש גם רצון וגם צורך לפתוח סוגיות חברתיות".

פערים דרמטיים

ממה בעצם נובעת הבעיה של היעדר שוויון הזדמנויות בחינוך? ד"ר יהודה מימרן, מנכ"ל "כל ישראל חברים" וחבר בוועדת ביטון, מעלה שני היבטים שונים: אי-שוויון בתקצוב ואי-שוויון זהותי. "לצערנו, בישראל נשמר קשר הדוק בין הישגי התלמידים במערכת החינוך, לבין הדירוג הסוציו-אקונומי של ההורים", הוא אומר. "התוצאה היא שהישגיהם של תלמידים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך נשארים נמוכים. למשל, לילד שמתחנך בפריפריה החברתית או הגיאוגרפית של מדינת ישראל יש פחות מ-50% סיכוי שיקבל תעודת בגרות. קיים קשר מוכח בין שיעור הזכאות לבגרות לבין רמתו החברתית-כלכלית של יישוב: ככל שעולה רמתו החברתית-כלכלית של יישוב המגורים, כך עולה שיעור הזכאים לתעודת בגרות ושיעור העומדים במבחני הסף לאוניברסיטה".

אחד הנושאים הנוקטים לטעורח האלה הוא הרדלוח רחוק: "היונו מטאוח רו לאור הטעורח האלה

אילנה יונה. קרדיט: אלבום פרטי

ד"ר מיכל ראזר, ראש היחידה להכשרה ומנהלת אקדמית של מרכז "שוויה - שוויון והכלה בחינוך" במכללת אורנים, חלוקה על ההנחה שלפיה מערכת החינוך לא רוצה לעסוק בנושא השוויון לאורך השנים. עובדה: לאורך השנים השתמשו בביטויים שונים לכנות את אלו שמצליחים פחות - "טעוני טיפוח", "תת־משיגים", "תלמידים מחלשים" וכדומה.

"שורטטו תוכניות גדולות, החל בתהליך האינטגרציה בסוף שנות ה־60, הקמת אגף שח"ר (שירותי חינוך ורווחה - כס"ו) במשרד החינוך ובניית כיתות ייעודיות לקידום אוכלוסיות ממעמד חברתי כלכלי נמוך, ניסוח יעד ההכלה לפני כארבע שנים ועוד", היא אומרת. "לכל אלו הוקצו משאבים רבים לצמצום הפערים. האם המערכת מצליחה להתמודד עם הפערים החברתיים? זו שאלה מורכבת".

מצד אחד, מאז שנות ה־80 צמצמה המערכת באופן דרמטי את אחוז הנושאים הגלויים. נושר גלוי הוא מי שאינו מסיים 12 שנות לימוד, לעומת נושר סמוי, אשר מסיים בפועל את בית הספר, אולם הוא אינו מפיץ ממנו דבר; לא תעודה ראויה, לא כלים המאפשרים מוביליות וכו'. בשנות ה־80, כ־25% מתלמידי ישראל היהודים לא סיימו 12 שנות לימוד, לעומת כ־1.5% בשנים האחרונות. בקרב המגזר הערבי המספרים הם 46% בשנות ה־80 ובין 3%-5% בשנים האחרונות. ישראל היא המדינה שבה אחוז הנשירה הגלויה הוא בין הנמוכים במדינות המערב. כלומר, כמעט כל התלמידים שלנו נמצאים בתוך המסגרת הפורמלית. גם אחוז הזכאים לתעודת בגרות עלה בשנים האחרונות אף בקרב אוכלוסיות ממעמד חברתי־כלכלי נמוך.

"ובכל זאת, אנו עדים לכך שהפערים אינם מצטמצמים", ממשיכה ד"ר ראזר. "שנה אחר שנה אנו פוגשים את אותם נתונים שלפיהם תלמידים ממעמד חברתי כלכלי נמוך מגיעים להישגים נמוכים יותר, מאשר תלמידים ברמה חברתית כלכלית גבוהה. התופעה המדאיגה ביותר בהקשר זה במערכת החינוך בישראל מתייחסת למבנה של בתי הספר. בעולם יודעים ב־20 השנים האחרונות כי הסללות, הקבצות, מסגרות ייחודיות, ומבנים מבדלים בתוך בתי הספר משמרים את הסדר החברתי ומנציחים פערים חברתיים. המגמה העולמית לצמצום הבידול וההסללה בכיתות, לא רק שאינה ניכרת בכיתות ובבתי הספר בישראל, אלא היא רק מחריפה. הקבצות והסללות מתקיימות יותר ויותר כבר בבתי הספר היסודיים. למרות איסור ברור של משרד החינוך, אשר אינו נאכף, ילדים המשובצים בהקבצות נמוכות אינם יכולים, בפועל, לעבור להקבצות גבוהות, ולמעשה ילדים אשר הישניהם נמוכים בכיתות היסוד מגיעים להישגים נמוכים גם בכיתות הגבוהות".

של מי האחריות? "אנחנו מאמינות שהמדינה חייבת לספק פתרונות, אבל תלמידים לא יכולים לחכות לאיזו רפורמה פוליטית שתציל אותם, גם לאלו שנמצאים בחזית העשייה החינוכית: המורות והמורים, המנהלות והמנהלים וצוותי החינוך השונים שעובדים בשטח, יש את היכולת והכוח לסלול דרך אחרת גם עבור התלמידים וגם עבור החברה בכלל", אומרת אילנה יונה.

"רק הצירוף של שוויון הזדמנויות פורמלי, כלומר חלוקה צודקת של משאבים חברתיים וכלכליים, עם שוויון ההזדמנויות המהותי-זהותי הוא שיוביל לשינוי משמעותי, לצמצום הפערים ולעלייה דרמטית גם במספר התלמידים המצטיינים הבאים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך", מסכם ד"ר מימרן. "שכן, הבעיה איננה ביכולותיהם של התלמידים אלא באיכות החינוך שהם מקבלים. משקיעים הרבה פחות במעמד הסוציו-אקונומי הנמוך ומבטאים פחות את תרבותם, וזאת בניגוד לכל היגיון וצדק. ברור שתלמידים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך יכולים להגיע להישגים מצוינים לא פחות מתלמידים במעמד הסוציו-אקונומי הגבוה. בית הספר ומערכת החינוך באופן רחב יותר יכול להיות גורם מתקן ומאזן".

ד"ר אדם הישראלי, צילום: אפרת אשל